

ICONOGRAPHISK POST
NORDISK TIDSKRIFT FÖR BILDTOLKNING
NORDIC REVIEW OF ICONOGRAPHY

NR 3/4, 2020

Tidskriften utges av Konstvetenskap, Åbo Akademi
 Adress: Fabriksgatan 2, 20500 Åbo, Finland
 Websida: <https://ojs.abo.fi/ojs/index.php/ico/index>

Redaktion

Lars Berggren, ansvarig huvudredaktör (lars.berggren@abo.fi)
 Annette Landen (annette.landen@abo.fi)

Redaktionskommitté

Søren Kaspersen och Martin Wangsgaard Jürgensen (Danmark), Kersti Markus och Merike Kurisoo (Estland), Lars Berggren och Annette Landen (Finland), Ragnhild M. Bø och Margrethe C. Stang (Norge), Eva Lindqvist Sandgren och Stina Fallberg Sundmark (Sverige).

Språkgranskning (abstracts och bildtexter på engelska)

David Jones

Ombrytning och layout

Annette Landen

Anvisningar till författare, upplysningar ang. granskningsförfarande och övrig information om tidskriften, finns på websidan:
<https://ojs.abo.fi/ojs/index.php/ico/about/submissions> (Open Access)

Tidskriften utges med bidrag från Nordiska publiceringskommittén för humanistiska och samhällsvetenskapliga tidskrifter (NOP-HS)

© Iconographisk Post och författarna

ISSN 2323-5586

Förord

Bästa läsare,

ICO:s jubileumsår går mot sitt slut, och dess välmatade sista nummer bjuder på en rik och varierad julmeny, både ämnesmässigt och kronologiskt. Den inleds med abbot Sugers berömda inskrift på St Denis' västportal och fortsätter med danskt kyrkobyggnande i Skåne på 1100-talet; därefter serveras franska 1400-talsmarginaler och ett inlägg i debatten om Gripsholmstavlorna. Sedan följer en presentation av ett antal svenska allmogemålningar från 1800-talet och slutligen erbjuds en översikt av arbetarrörelsens ikonografi fram till 1950-talet. Helheten avslutas med en längre bokrecension av en monografi som behandlar ett centralt ikonografiskt motiv, Jesse träd, och en kort presentation av en nyutkommen bok om kyrkligt bruk av antika betalningsmedel under medeltiden och framöver. Vi hoppas att detta nummer ska erbjuda en allmänt stimulerande läsning, en liten ljusning i vintermörkret och kanske en flykt från pandemi-genererad oro.

Om innehållet

Søren Kaspersen föreslår i sin ”’Quale sit intus in his’ – A Note about Abbot Suger’s Bronze Doors in Saint-Denis” en ny tolkning av den centrala passagen i abbot Sugers inskription på mittportalen i St Denis' västverk. Därmed skriver han in sig i den vid det här laget ganska långa rad av kommentatorer som tolkat inskriptionen på olika sätt. Den latinska texten är öppen för olika läsningar och Kaspersens är en av flera möjliga, kanske till och med den mest trovärdiga. Möjligtvis var avsikten från början att texten skulle kunna läsas på olika sätt, och då behöver man inte strida om vem som har rätt eller fel utan tacksamt notera ännu en trovärdig tolkning. Bara abboten själv kunde ha upplyst oss om deras inbördes prioriteringsordning.

Anders Ödmans kopplar i sin artikel ”Östra Sallerups kyrka i Frosta härad, Skåne: kolonisation och kulturella kontakter”, ett stort grepp på den problema-

Allmogemålning av Per Svensson i Duvhult, Småland, 1838. Foto Lars Berggren 2018.

tiska dateringen av kyrkan och dess ursprungliga utsmyckning. Med utgångspunkt i häradets geologiska, geografiska och demografiska förhållanden, den under 1100-talet aktuella politiska situationen och tidens kulturella kontakter, förs ett resonemang kring kyrkobyggnadens och väggmålningarnas ursprung och datering. Speciell uppmärksamhet ägnas kormålningen ”Kristus och kvinnan vid Sykars brunn”, ett i det bysantinskt influerade medelhavsområdet tämligen vanligt motiv. På våra breddgrader var det emellertid under romansk tid ytterst sällsynt.

Ragnhild M. Bøs ”Miracle, Moral and Memory: Situating the Miracles in the Margins of the *Lamoignon Hours* (c. 1415)” behandlar ett manuskript utfört av den så kallade Bedford-mästaren för prinsessan Jeanne de France (1391–1433). I artikeln analyseras två serier av miniatyrer och marginalbilder vilkas motiv enligt författaren saknar paralleller i samtiden och anknyter till positiva såväl som negativa händelser i prinsessans föräldrars – Karl VI (1368–1422) och Isabella av Bayern (1371–1435) – dramatiska historia. En ikonografisk när läsning ger också en djupare förståelse av beställarens och/eller Jeannes egen önskan att i verket förena politik och fromhet.

Herman Bengtsson fördjupar i ”Sant och falskt om Gripsholmstavlorna” sina resonemang kring den aktuella bildsviten och dess motiv. En tidigare artikel på temat av samme författare publicerades i *ICO* (1/2, 2019, 36–77) och kommenterades av Bo Vahlne i följande nummer av tidskriften (*ICO* 3/4, 2019,

48–58). Vad som diskuteras är bland annat svitens ursprungliga placering och vad den egentligen föreställer – Kung Erik XIV:s eller kung Gustav Vasas historia, eller något motiv hämtat ur den klassiska eller bibliska litteraturen. Källläget är komplicerat eftersom originalen är förstörda och nu existerar enbart i ett antal små akvarellkopior utförda i början av 1700-talet. Bengtsson resonerar i sin artikel kring möjligheterna att överhuvud taget komma fram till en rimlig tolkning av bildsviten och om, vilket han föreslog i sin tidigare artikel, en sådan är Lucretias historia. Hur som helst förefaller diskussionen vara långt ifrån avslutad.

Lars Berggrens ”Sex ’dalmålningar’ på Svenska institutet i Rom” handlar om ett antal svenska allmogemålningar från 1800-talet: en anonym så kallad bröllopstavla och fyra målningar med bibliska motiv, alla utförda i Dalarna, och en småländsk bonad med fyra bildfält (se ovan), även den med motiv från både Gamla och Nya Testamentet. Målningarna har inte tidigare publicerats eller behandlats i den vetenskapliga litteraturen. Berggren identifierar målningarnas motiv och upphovsmän, rekonstruerar de idag delvis oläsliga texterna, och gör ett försök att rekonstruera deras proveniens, liksom varför och hur de kommit till Rom och det svenska institutet.

Fred Anderssons ”Iconography of the Labour Movement. Part 2: Socialist Iconography, 1848–1952”, är den andra delen av två som i *ICO* ägnas arbetarrörelsens ikonografi (del 1 publicerades i *ICO* 1/2, 2020, 153–183). I den här de-

len demonstreras hur den tidiga arbetarrörelsen efter 1848 använde sig av den republikanska ikonografin för att manifesteras sin kollektiva identitet. Efterhand fokuserar man alltmer på visualiseringar av socialistisk solidaritet och manuellt arbete i form av manliga och kvinnliga arbetare, för att i ett senare skede gradvis övergå till industri och jordbruk. Artikeln avslutas med en analys av Hjalmar Branting-monumentet i Stockholm (invigt 1952) som enligt Andersson klart visar skillnaderna mellan den svenska socialdemokratiska och den sovjetiska socialrealismens ikonografi.

Numret avslutas som brukligt är med bokrecensioner och anmälningar. Här recenserar Ragnhild M. Bø först Susan L. Greens *Tree of Jesse Iconography in Northern Europe in the Fifteenth and Sixteenth Centuries* (Routledge, London 2019). Därefter följer Lars Berggrens korta anmälan av Lucia Travainis *I trenta denari di Giuda. Storia di reliquie impreviste nell'Europa medievale e moderna* (Viella, Milano 2020).

Om bildrättigheter och avgifter

Redaktionen får ständigt frågor rörande rätten att i *ICO* publicera fotografier av konstverk från olika tider, tagna av olika fotografer, i olika länder och hämtade ur olika publikationer. Uppenbarligen råder det stor förvirring på detta område, något som i värsta fall inte bara kan hindra ängsliga skribenter från att sända in sina opus för publicering i tidskriften utan därmed också försvåra, och i värsta fall hindra, det vetenskapliga utbytet av forskningsresultat. Framför allt är man rädd för att bli indragen i juridiska processer och i värsta fall bli ådömd ansevliga pekuniära skadestånd. Detta särskilt som *ICO* entydigt lägger ansvaret för att inhämta och redovisa sina bildkällor på författarna (se hemsidan: <https://ojs.abo.fi/ojs/index.php/ico/about/submissions>).

Enligt redaktionen finns det emellertid ingen anledning till oro. Skälen till det är flera. Avgörande är att *ICO* utan minsta tvekan är en *vetenskaplig* tidskrift som framställs *utan förvärvssyfte* (dvs. utan att vare sig författaren eller tidskriften kan tillgodogöra sig någon vinst), och att bilderna antingen utgör själva *forskningsobjektet* och/eller dess *källmaterial*. Ikonografisk forskning – eller forskning om bilder över huvud taget – kan helt enkelt inte bedrivas och redovisas utan publicering av relaterat bildmaterial. Friheten att använda alla typer av bilder i vetenskapliga tidskrifter begränsas därför inte av ”upphovsrätten”, dvs. den EU-gemensamma lagstiftning som begränsar och avgiftsbelägger an-

vändningen av ”skyddade” bilder under 70 år efter konstnärens/upphovsmannens frånfälle. Som upphovsman räknas både enskilda personer eller institutioner/företag som fotograferat och/eller publicerat bilder av äldre konstverk eller i princip av vad som helst.

I fallet *ICO* gäller emellertid den så kallade ”citatsrätten”, en inskränkning av upphovsrätten, som stipulerar att återgivning av citat i begränsad omfattning och för vissa syften är tillåten, utan upphovsmannens tillåtelse. Detta regleras i Sverige i 23 § upphovsrättslagen, som stipulerar att offentliggjorda konstverk får återges ”i anslutning till texten i en vetenskaplig framställning som inte framställts i förvärvssyfte”. I Finland gäller idag samma villkor och i EU-rätten undantas (i artikel 5.3 a i direktiv 2001/29/EG) från den allmänna upphovsrätten bilders/avbilders ”Användning uteslutande i illustrativt syfte inom undervisning eller vetenskaplig forskning, i den utsträckning som är motiverad med hänsyn till det icke-kommersiella syfte som skall uppnås, förutsatt att källan, inbegripet upphovsmannens namn, anges, om inte detta visar sig vara omöjligt.” Denna skrivning bibehålls i det nya direktiv (EU 2019/790) som är under införande i de olika medlemsländerna.

De artiklar som *ICO* publicerar har genomgått vetenskaplig granskning, utges av en forskningsorganisation, och tidskriften som sådan är väl ungefär så långt från kommersiell verksamhet som man kan komma. Så länge författarna är noga med att ange sina bildkällor är de alltså på den säkra sidan, både juridiskt och ekonomiskt, detta oavsett om det handlar om nya eller gamla bilder hämtade ur publikationer, nedladdade från nätet, eller tagna med den egna kameran. Den enda begränsning som vi i nuläget *eventuellt* kan se är i de fall skribenten slutit ett formellt avtal med en bildleverantör, exempelvis National Gallery i London, om att mot betalning och på vissa villkor få publicera en bild som den äger upphovsrätten till.

Slutligen

Riktas här ett stort tack till alla författare och granskare som bidragit till *ICO*:s årgång 2020. Redaktionen tillönskar läsarna en god jul, ett gott nytt år och god läsning under de instundande helgdagarna! Vi återkommer med ett nytt nummer nästa år.

På återseende,
Redaktionen